

Versenyképesség és területpolitika Magyarországon – *balatoni nézőpontból*

FEKETE KÁROLY

KUTATÓ,

BALATONI INTEGRÁCIÓS KÖZHASZNÚ NKFT. TÁRSADALOMTUDOMÁNYI
KUTATÓCSOPORT

PHD HALLGATÓ

EÖTVÖS LORÁND TUDOMÁNYEGYETEM, REGIONÁLIS TUDOMÁNYI TANSZÉK,
FÖLDTUDOMÁNYI DOKTORI ISKOLA

Vizsgált témák, kérdések

- ▶ Versenyképesség: közkedvelt téma – területpolitikai relevanciával
- ▶ Milyen összefüggések tárhatók fel egy ország/térség területpolitikai berendezkedése és versenyképessége között?
- ▶ Milyen hatással van a Magyarországon alkalmazott (paternalista, centralizált) területpolitika a térségi versenyképességre? Előny vagy hátrány?
- ▶ Milyen tanulságok vonhatók le egy kiemelt térségi mintaterületből?
- ▶ Milyen területpolitikai szempontú kritikák fogalmazhatók meg a jelenkor Balaton-fejlesztése kapcsán?

Az előadás felépítése

- ▶ Aktualitások
- ▶ Elméleti keretek
- ▶ Versenyképesség fogalma, értelmezési lehetőségei
- ▶ A területpolitika magyarországi jellemzői
- ▶ Fejlesztéspolitikai gyakorlat
- ▶ Térségi tapasztalatok a Balatonnál
- ▶ Területpolitikai következtetések

Aktualitások....

„Míg a legtöbb magyarországi régió számára az európai uniós - és a nemzeti - átlaghoz felzárkózás a legfontosabb támogatandó cél, addig az Észak-Dunántúlnak a versenyképesség fenntartása és fejlesztése.” (Navracsics Tibor, 2021. okt. 30)

Kitekintés - Magyarország nemzetközi versenyképessége

Ahány módszertan, annyi eredmény...

- ▶ IMD World Competitiveness Ranking 2021:

2017 – 2021 között javuló pozíciók, Indiával, Olaszországgal, Szlovéniával azonos szinten Magyarország

- ▶ WEF 2020:

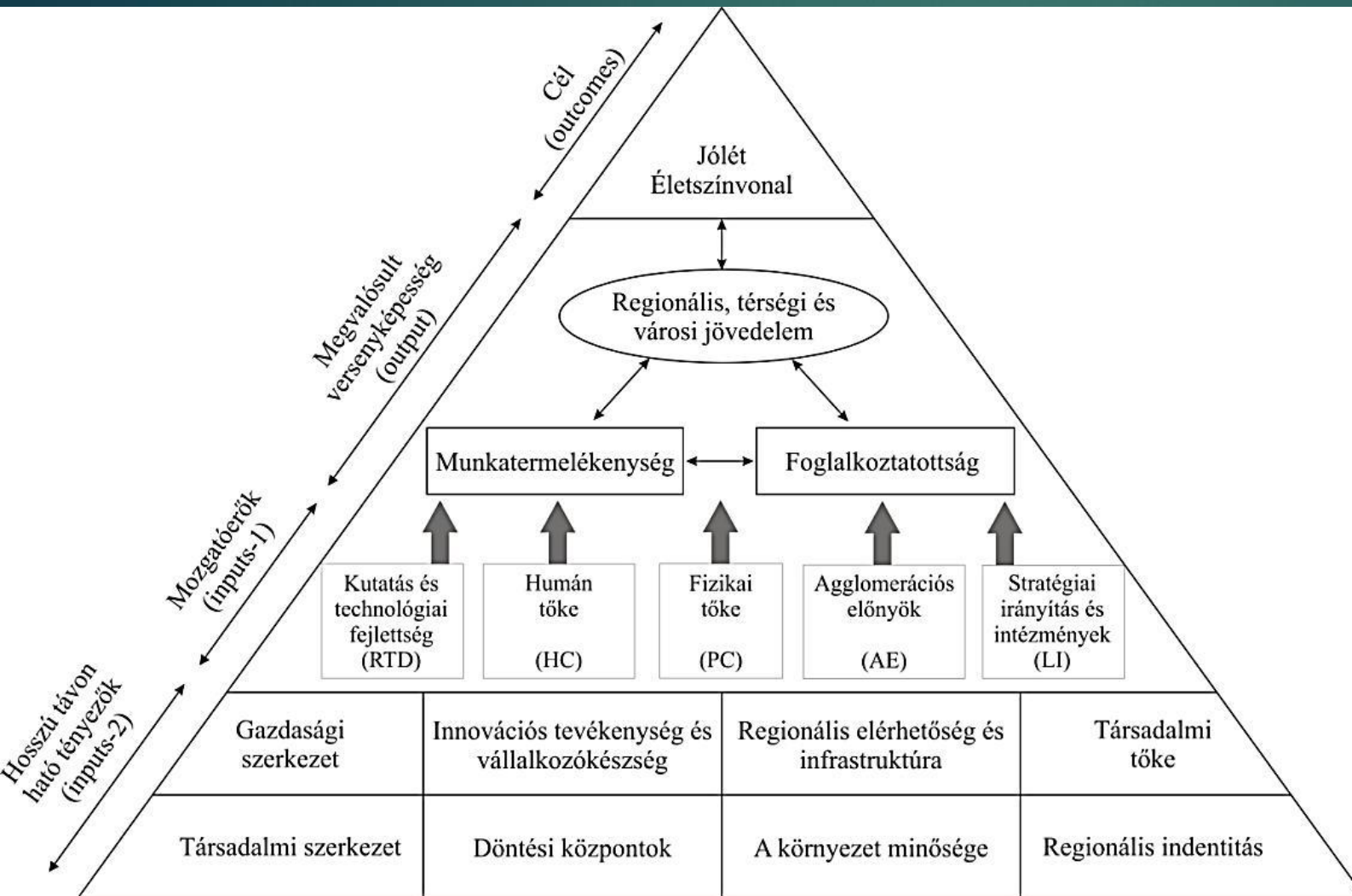
Globális összehasonlításban is jó infrastrukturális feltételek, de gyenge szociális háló, oktatás, társadalmi ellátórendszerek, gyenge intézményi bizalom

- ▶ World Bank Doing Business:

Gyengülő magyarországi (és V4) pozíciók 2016-2020 között

Elméleti alapok

A térségek versenyképességének endogén jellegű megújult piramismodellje (Lengyel 2016)

Területpolitika:

„Az ország térbeli szerkezete alakításának hosszútávon érvényesülő elveit, irányait cél-eszközrendszereit határozza meg.”
(Rechnitzer – Smahó 2012)

A területpolitika tárgyát, beavatkozási szintjét képező versenyképességi tényezők

Versenyképesség a fejlesztéspolitikában

► Országos Fejlesztéspolitikai és Területfejlesztési Kon koncepció:

„A többközpontú térszerkezet megvalósítása érdekében szükséges az ország Budapest központúságának oldása, a gazdasági fejlődést biztosító beruházások területi terítése, a **térségi versenyképességet segítő térszerkezet**, térségi kapcsolatok kialakítása, erősítése.” (p. 101)

„A Balaton-térség fejlesztésének alapvető célja, hogy a környezet, a táj értékeinek megőrzésével és fejlesztésével (...) valamint az érintett számos szereplő partnerségét biztosító stabil intézményrendszer megteremtésével **egy fenntartható módon versenyképes Balaton térség** jöjjön létre” (p. 159)

► Balaton Kiemelt Térség Fejlesztési Programja (2021 – 2027)

Jövőkép: A Balaton Kiemelt Térség „táji, természeti adottságokra és hagyományokra épülő („Balaton márka”), a helyi környezeti feltételekhez igazodó versenyképes gazdasággal rendelkezik;”

Cél: Nemzetközi piacokon is versenyképes magasan pozicionált üdülőkörzet irányába történő elmozdulás

► Ágazati stratégiák (pl. Nemzeti Turizmusfejlesztési Stratégia), gazdaságfejlesztési zónák tervei

A magyarországi területpolitika jellemzői

- ▶ Centralizáltság, paternalista jegyek
- ▶ Magyar Falu Program, Modern Városok Program – koncepciókhoz, tervekhez nincs kötve, egyedi projektmegvalósítások
- ▶ Városokra helyezett hangsúly (EU rendszeréből is adódóan)
- ▶ 2014-2020; 60%-os gazdaságfejlesztés (teljesülés??)
- ▶ Hazai források megjelenése – monitoring hiánya!
- ▶ Területi középszint – decentralizált forrásokkal és döntési jogkörökkel nem rendelkező „területfejlesztő” megye az ún. területi szereplő
- ▶ Partnerség hiánya, együttműködéseket veszélyeztető tényezők

Fejlesztéspolitikai gyakorlat – rövid balatoni esettanulmány

1. táblázat: Uniós társfinanszírozású projektek száma és megítélt támogatások mértéke a BKÜ-ben (2014 – 2020)

OP	Projektek száma	Megítélt támogatás
EFOP	400	41 178 260 388
GINOP	1765	86 553 408 485
IKOP	11	141 652 278 487
KEHOP	101	41 133 282 346
KÖFOP	63	398 089 593
MAHOP	27	2 005 039 110
TOP	621	57 933 294 742
Szum	2988	370 853 653 151

1861/2016. Kormányhatározat alapján térségi, BFT feladatok

1. Támogatási konstrukciók **véleményezése**
2. **Monitoring Bizottsági** tagság az OP-knál
3. Fejlesztési dokumentumok megvalósulásának **nyomonkövetése, felülvizsgálata**

Kulcsszereplők: Miniszterelnökség, Magyar Turisztikai Ügynökség, Irányító Hatóságok

A ciklus közben: kiemelt turisztikai fejlesztési térségek létrehozása, gazdaságfejlesztési zónák kialakítása, térséget érintő kormánybiztosi kinevezések, BFT társelnöki rendszer létrehozatala

Balatoni jellemzők – a piramismodell hosszútávú tényezői fényében

- ▶ Regionalizmus meglévő gyökerei (ld. Marton 2013, Kabai 2017, Schleicher 2019)
- ▶ Országos átlagnál erősebb és aktívabb civil társadalom, partnerségi kezdeményezések hagyománya, térségi identitás
- ▶ Érdektagolt társadalom (pl. állandó lakos vs. üdülőtulajdonos vs. vállalkozók) -> felerősödő konfliktusok
- ▶ Sérülékeny természeti környezet
- ▶ Sérülékeny helyi gazdaság
- ▶ Igazgatásilag fragmentált kiemelt térség (BKÜ – lehatárolt terület)
- ▶ Területfejlesztési törvény alapján intézményesült területfejlesztés

Területpolitikai kritikák?

- ▶ A fejlesztéspolitika eredményessége a kormányzás társadalmi beágyazottságával, nyílt, partnerségi vagy zárt, közpolitikai karakterével is összefügg. (Pálné 2013)
- ▶ A stabil területpolitikai eszköz- és intézményrendszer igazolja az eredményes területpolitikát (Rechnitzer – Smahó 2012) – vö. Balaton kapcsán bemutatottak!
- ▶ A területi governance területre vonatkozó közpolitikák kialakítása és megvalósítása: szereplők, intézmények és tevékenységek koordinációjával, szakpolitikai ágazatok integrálásával, az érdekeltek mobilizálásával, helyi adottságok érvényesítésével (Van Well – Schmitt 2016) .
- ▶ Governance: Az állam kudarcainak korrigálása érdekében bevethető eszköz (Bevir 2011 idézi Pálné 2013).

Következtetések

- ▶ Centralizált, paternalista fejlesztéspolitika: a nagyobb léptékű infrastruktúra-fejlesztések végrehajtását eredményesen képes végezni
- ▶ A versenyképesség erősítésének csak egy eleme az infrastruktúra-fejlesztés
- ▶ Helyi viszonyokat jobban értő, átlátó fejlesztéspolitika alkalmasabb lehet a kisebb léptékű, helyi adottságokhoz illeszkedő beavatkozások megtételére
- ▶ Governance szemlélet irányába történő elmozdulás igénye és lehetőségei
- ▶ A térségi versenyképesség javításához nem erős állam, hanem alkalmas, jó eszközök szükségesek (vö. Pálné 2013)!

Irodalomjegyzék

Balaton Kiemelt Üdülőkörzet Stratégiai Programja 2007 – 2013. Vitál Pro Kft.

Csalagovits István (1998): Észrevételek a „Balaton Régió” és a dunántúli „statisztikai régiók” területfejlesztési „konceptióihoz”. Comitatus Önkormányzati Szemle 1998/7-8. sz., pp. 64-68.

Kabai Gergely (2017): Regionalizmus és területi politika a Balaton térségében. Doktori értekezés, PTE BTK Interdiszciplináris Doktori Iskola.

Kocsor Krisztina: Térségi fejlesztési tanácsok Magyarországon. Falu Város Régió, 2016/1. pp. 9-14.

Lengyel Imre (2016): A megyék versenyképességének néhány összefüggése a megújult piramismodell alapján. In: Lengyel – Nagy B. (szerk. 2016): Térségek versenyképessége, intelligens szakosodása és újrapiarosodása. JATEPress Szeged, pp. 143-161.

Marton István (2013): A Balaton régió fejlődése - A regionális gondolkodás és a turizmus fejlődésének összefüggései a Balaton térségében. Acta Scientiarum Socialium 39. szám 161-179.

Oláh Miklós – Dombi Gábor – Retz Tamás(2002): Az érintettek többségén nem múlik. Vélemények és javaslatok a Balaton régió területi kérdéseiről. Comitatus Önkormányzati Szemle, 2002/7-8., pp. 52-72.

Oláh Miklós (2007): A megtalált régió. Comitatus Önkormányzati Szemle, 2007/3. szám, pp. 3-18.

Oláh Miklós – Dombi Gábor – Retz Tamás (2009): Veszíthet versenyképességéből a Balaton! A Balaton Kiemelt Üdülőkörzet pályázati aktivitása és forrásszerzési eredményessége az NFT I.- II. időszaka alatt. Comitatus Önkormányzati Szemle 2009/182. pp. 3-30.

Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Konceptió, 2014-2030.

Pálné Kovács Ilona: Rekviem a tetszhalott megyékért. Comitatus 1996/7-8. pp. 56-70.

Pálné Kovács Ilona (2014): Jó kormányzás és decentralizáció. Székfoglalók a Magyar Tudományos Akadémián.

Pálné Kovács Ilona szerk. (2016): A magyar decentralizáció kudarca nyomában. Dialóg Campus, Pécs p. 264.

Irodalomjegyzék (folyt.)

Rechnitzer János – Smahó Melinda (2011): Területi politika. Akadémiai Kiadó, Budapest.

Salamin Géza-Péti Márton: A tervkészítéstől a governance-ig. A térbeli tervezés európai fogalma, jelentései és lehetséges hazai kapcsolódásai. Tér és Társadalom. 2019/3. pp.

Schleicher Vera (2019): Kultúrfürdő – Kulturális kölcsönhatások a Balaton térségében 1821-1960 között. L'Harmattan p .386.

Somlyódiné Pfeil Edit: Verseny és fragmentáltság a budapesti agglomerációban – Kinek az érdeke a metropolisz térség fejlődése? Tér Gazdaság Ember 2021/2, pp. 17-35.

Szabó Pál (2018): Térszerkezeti kihívások és fejlesztési térségek Magyarországon. Tér-Gazdaság-Ember, 6:2, pp. 35-50.

Szabó Pál (2020): A területi kohézió fogalmának értelmezési lehetőségei az Európai Unióban. Közép-Európai Közlemények 13:3, pp. 59-73. 2020.

Szabó Pál – Tóth Balázs István (2016): Új fogalmak térnyerése a hazai területi kutatásokban és területpolitikában. In: Lengyel, Imre; Nagy, Benedek (szerk.) [Térségek versenyképessége, intelligens szakosodása és újraparosodása](#)

Szeged, Magyarország : JATEPress (2016) 421 p. pp. 125-142. , 18 p.

Szaló Péter: Jegyzet a területfejlesztési törvény margójára. Comitatus 1996/7-8. pp. 71-76.

Szegvári Péter: Államreform és területfejlesztés. = *A Falu*. 2006. Tél. XXI/4.

Szegvári Péter: Lehet-e egy unitárius államban alkalmazni a föderális elveket? = *COMITATUS*. 2009. július - augusztus

Szegvári Péter: A regionalizmus esélyei Magyarországon. („Abszurdisztán” vagy „Csodaország”) = *A cselekvő állam. Dr. Kiss István emlékkötet*. (Szerk.: Kolundzija Gábor – Miklóssy Endre – Vidor Ferenc) Agroinform Kiadó. Bp. 2006.

Van Well – Scmitt (2016): *Territorial governance across Europe*. In Van Well. Scmitt *Territorial governance across Europe, Pathways, practices and prospects*. Routledge London, New York 3-20.

Jogszabályok, internetes hivatkozások

- ▶ 1990. évi LXV. Törvény a helyi önkormányzatokról
<https://mkogy.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99000065.TV>
- ▶ 1996. évi XXI. Törvény a területfejlesztésről és területrendezésről
- ▶ 2011. évi CLXXXIX. Törvény Magyarország helyi önkormányzatairól
<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1100189.tv>
- ▶ 2018. évi CXXXIX törvény Magyarország és egyes kiemelt térségeinek területrendezési tervéről
<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A1800139.TV>
- ▶ 1861/2016. Kormányhatározat
- ▶ 1791/2020 Kormányhatározat
- ▶ 13/2020 Országgyűlési Határozat
- ▶ A Balaton Kiemelt Térség Fejlesztési Programja (2021 – 2030) Stratégiai és Operatív Program
<https://balatonregion.hu/tersegfejlesztes/atfogo-regiofejlesztesi-programok/aktualis-fejlesztési-dokumentumok/>
- ▶ Budapesti Agglomeráció Területfejlesztési Konceptiója és Stratégiai Programja http://www.terport.hu/webfm_send/2136
- ▶ Baja Ferenc környezetvédelmi és területfejlesztési miniszter expozéja a területfejlesztési törvény tervezetéhez:
<https://www.parlament.hu/naplo35/130/1300265.htm>
- ▶ <https://www.kormanyhivatal.hu/download/e/ce/20000/1%20A%20ter%C3%BCletfejleszt%C3%A9s%20C3%A9s%20ter%C3%BCletrendez%C3%A9s.pdf>
- ▶ Competitiveness Report – Magyar Nemzeti Bank <https://www.mnb.hu/letoltes/mnb-competitiveness-report-2020-final.pdf>
- ▶ The Global Competitiveness Report – How countries are performing on the road to recovery
https://www3.weforum.org/docs/WEF_TheGlobalCompetitivenessReport2020.pdf
- ▶ Helyreállítási és Ellenállóképességi Eszköz
<https://www.palyazat.gov.hu/helyreallitasi-es-ellenallokepességi-eszköz-rrf#>
- ▶ Navracsics Tibor: Helyet a Nap alatt!
<https://www.origo.hu/gazdasag/20211030-helyet-a-nap-alatt.html>

KÖSZÖNÖM A FIGYELMET!

Elérhetőségek:

karoly.fekete@balatonregion.hu

20/412-6565